

Szpilczyński, Stanisław

"La medicina en la epoca de los reyes catolicos", Ferdynand Zubiri Vidal, Saragossa 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/2, 354-355

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Książka zawiera zarys dziejów wielickiej żupy solnej od czasów piastowskich aż do I wojny światowej. Obejmuje czasy jej świetności i upadków, mówi o jej produkcji odgrywającej ważną rolę w ekonomice dawnej Rzeczypospolitej. Kreśli technikę górniczą i jej ewolucję oraz rozwój technicznych urządzeń kopalnianych do czasów ich unowocześnienia i zmechanizowania przez władze austriackie. Nie pomija też człowieka, ukazując wielowiekową walkę górników wielickich o swe prawa i lepsze warunki bytu. Znajdujemy w książce opisy różnych części kopalni, dowiadujemy się o rodzajach produkowanej soli, o warzelniach i handlu solą, o zarządzie i organizacji żup, o katastrofach i pożarach w kopalni itd.

Autor dokumentuje często powyższe zagadnienia cytowaniem dawnych opisów kopalni, jak Wadiana, Schroettera, względnie tekstami źródeł.

Obszerny materiał archiwalny, jaki posłużył A. Długoszowi do opracowania książki, jest częścią zabezpieczonego przez niego zasobu akt żupy solnej (map, planów, rysunków, dokumentów), jeszcze mało znanych i mało wykorzystanych. Z drugiej strony źródłem wiadomości były dla autora zabytki narzędzi i urządzeń górniczych przez niego zebrane i zabezpieczone. Jego wędrówki wraz ze starym doświadczonym górnikiem po przepastnych, porzuconych od setek lat, komorach i chodnikach dały mu wiele cennego materiału informacyjnego, zdjęć i zdobyczy w postaci starych narzędzi stanowiących żywą, plastyczną ilustrację dziejów wielkich podziemi. Stare podania i ustna tradycja też nie pozostały na boku.

Książka zawiera wiele świetnych fotografii o dużym poziomie artystycznym. Przedstawione są imponujące wnętrza komór, odwiecznych zakamarków, całego podziemnego świata soli formowanego ręką przyrody i człowieka. Zdjęcia narzędzi, kieratów, pomp, wyciągów informują o technice wydobywczej w ciągu stuleci. Fotografie własnych rysunków i obrazów autora, ilustrujących pracę dawnych górników, dopełniają reszty, podobnie jak i fotokopie starych planów, sztychów i dokumentów.

Staranna i gustowna oprawa graficzna nadana książce przez wydawnictwo „Arkady” uprzyjemnia lekturę.

Stanisław Miczulski

Ferdynand Zubiri Vidal, *La medicina en la epoca de los reyes católicos*, Saragossa 1957, s. 23.

W okresie rządów królowej Izabelli i Ferdynanda (1477—1516), Hiszpanię śladem innych europejskich krajów nawiedzały liczne epidemie. I tak w 1475 grasowała tam epidemia morowego powietrza, w 1477 — trądu, w 1478 ponownie epidemia morowego powietrza; powtarzała się ona jeszcze w latach 1481, 1483, 1486, 1488, 1489, 1494. W 1490 r. epidemia złośliwej gorączki z wybroczynami na skórze zabrała 16 000 ofiar spośród żołnierzy.

W obliczu tego rodzaju klęsk, społeczeństwo, zwłaszcza zaś lekarze pod światłym protektoratem „katolickich” monarchów pozostawili karty chlubnej pamięci. Piotr Pintor z Walencji (1423), przyboczny lekarz papieża Aleksandra VI, rozwinął racjonalizm w praktyce leczniczej. Swoje koncepcje utrwalił w dwóch dziełach — *Agregator Sententiarum Doctorum Omnium de Praeserva-*

tione et Curatione Pestilentiae (Rzym 1499) — oraz — *De morbo Foedo et oculto in temporibus afligente* (Rzym 1500).

Królewski lekarz Julian Gutierrez z Toledo w dziele — *Cura de la piedra y dolor de la ijada y colico renal* (Toledo 1498), składającym się z pięciu części, zwrócił uwagę na znaczenie w leczeniu środków mineralnych. W drugim zaś dziele — *De potu in lapidis praeservatione* (Toledo 1492) przypisał częste powstawanie kamieni moczowych pewnym gatunkom spożywanego wina. Antoni Amiguet z Barcelony w swoich studiach — *Lectura feta per lo Reverent Mestre Antoni Amiguet, Mestre en Medicina Sobre lo Tractat segon del R. Mestre Guico lo cual tracta de Apostemas en General* (Barcelona 1501) wykorzystał zdobyte antycznej nauki (Hipokrates, Galen) w połączeniu z osiągnięciami Avicenny, jak i wiadomościami zaczerpniętymi z Arnolda de Villanova; zwracał szczególnie uwagę na znaczenie obserwacji w naukowej dążności poznawczej. Alfons Sevillano z Kordoby, doktor filozofii i medycyny, przyboczny lekarz kardynała Boria dedykował „katolickim” królom dwa swoje dzieła — *Almanach perpetuum Abrakammi Zacuti Emanuelis Lusitaniae Regis Astronomi* — oraz *Tabulas astronomicas atque in eisdem demonstrationum theoremata* (Wenecja 1517). Również za rządów „katolickich” monarchów Jan' Almenar, naturalizowany walentyńczyk, doktor medycyny, sławny astrolog, opublikował dzieło, które uzyskało sobie niezwykłą popularność: *De lue venerea sive de Morbo Gallico aliisque affectibus corporis humani* (Wenecja 1502, 1535, 1566, Padwa 1516, Lyon 1528, 1536, 1539, Bazylea 1536).

W dalszym ciągu biograficznego przeglądu z okresu „katolickich” monarchów autor podkreśla jeszcze inne sylwetki lekarzy: Ludwika Alcanis, Jana Sobrarias, L. Colomine, Diega Alvarez Chacon, Gonzala z Toledo, Jana Lloplis, Mikołaja Gutierrez z Anglii, Bachillera Jana Gimenez, Jakóba Alvarez Chanca, Kaspra Torella, Michała Zurita, Hieronima Torella, Piotra Pomar i innych jeszcze.

Zwięzła rozprawa wprowadza w początki renesansu w nauce lekarskiej w Hiszpanii.

Do odbitki rozprawy dołączony został, mniejszy nieco formatem, katalog wystawy książki medycznej z III Zjazdu lekarzy aragońskich (24—27 maja 1958) obejmujący 226 pozycji. Wśród nich widoczne są wydawnictwa zarówno z XV, XVI jak i XVII stulecia.

Zarówno rozprawa F. Zubiri Vidala, jak katalog są wyrazem żywych w Hiszpanii zainteresowań medycyną epoki Odrodzenia.

Stanisław Szpilczyński

O HISTORII NAUKI W EPOCE HUMANIZMU I REFORMACJI

(Na marginesie książki R. Hooykaas'a pt. *Humanisme, Science et Réforme — Pierre de la Ramée (1515—1572)*. Stron 133. Osobna odbitka z „Free University Quarterly” vol. V, 1958. Wyd. E. J. Brill).

Prace, które od lat trzydziestych publikuje profesor historii nauki na Uniwersytecie w Amsterdamie (Université Libre d'Amsterdam) Reijer Hooykaas podzielić można na dwie grupy. Pierwsza dotyczy dziejów róznych dyscyplin